

Ilustrirani **Slovenec**

Leto II.

Tedenska priloga „Slovenca“ z dne 10. januarja 1926, šte. 7.

Štev. 2.

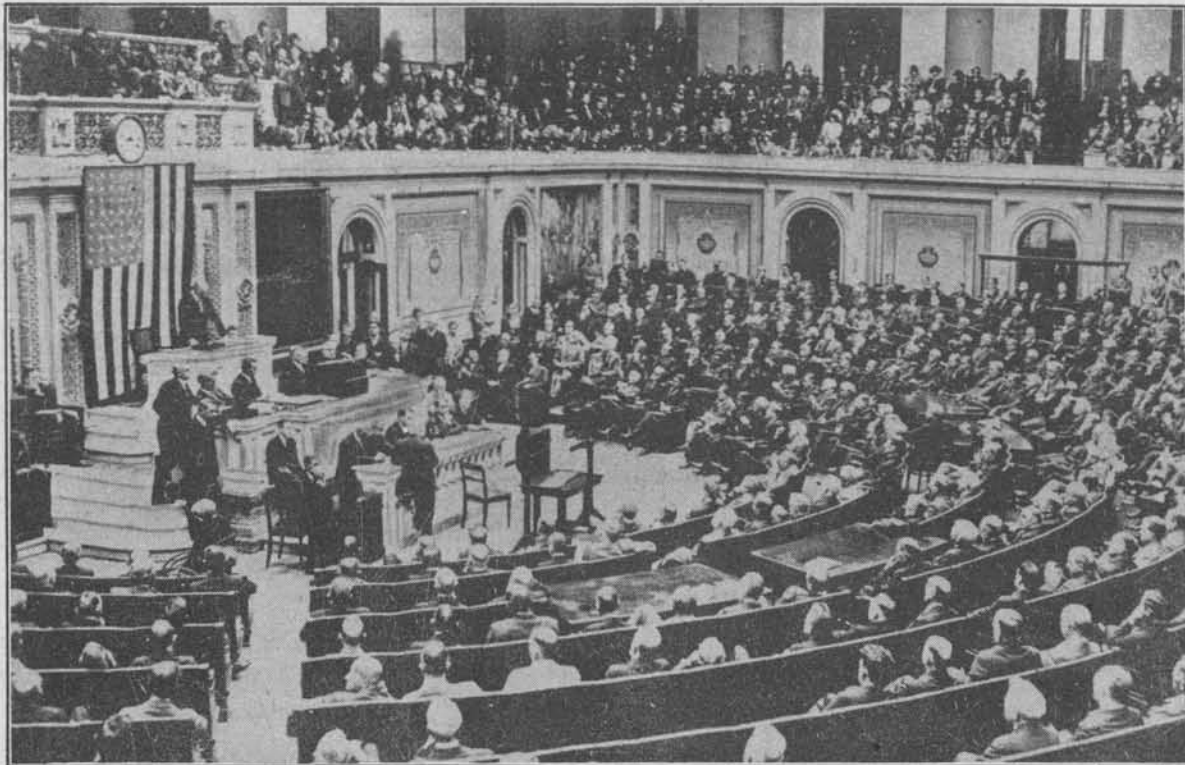

Slovenske planine pozimi: Razor in Prisojnik z Vel. Pišence.

(Posnel g. J. Skerlep, Ljubljana.)

Nicholas Longworth,
novi predsednik washingtonskega
parlamenta.

Otvoritvena seja parlamenta ameriških Združenih držav v Washingtonu,
ki je poleg angleškega nedvomno najodločilnejši za potek svetovnih dogodkov.

Iz uspešne boljševiške propagande na Kitajskem.

Stavkujoči kitajski delavci poslušajo na zborovanju sovjetske odposlanice,
katerih vpliv raste od dneva do dneva.

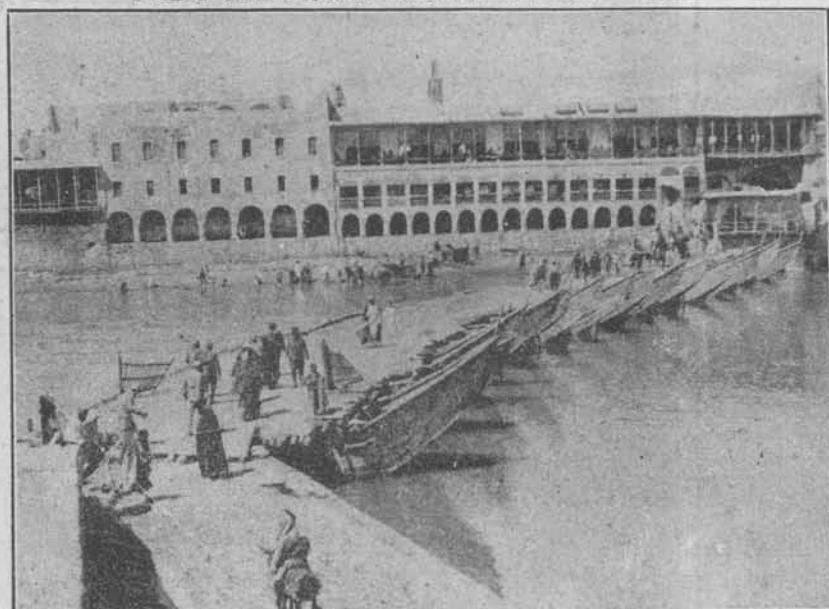

Iz boljševiškega gibanja na Kitajskem.

Boljševiška propaganda se kaže zlasti v kitajski armadi. Slika nam kaže
prehod celih vojaških oddelkov k »rdečim«
četam.

Pogled na Mosul, na levi reka Tigris.

Iz Mosula: Odpirajoči se most preko Tigrisa.

V ozadju najelegantnejša mosulska kavarna.

Kakor znano je izbruhnil zadnje čase radi Mosula (v Mezopotamiji) oster spor med Turčijo in Anglijo. Društvo narodov ga je prisodilo Angliji, toda Turčija te odločitve noče priznati; Angleži skušajo poravnati zadevo mirnim putem, kar bo pa jako težko. V bližini Mosula so stale v starem veku znamenite Niniye.

Dr. Vasilije Jovanović,
eden izmed prvakov NRS, ki je postal pred kratkim poljedelski minister.

Zmagoslavna turneja dr. Korošca po Hercegovini.

Kakor znano je priredil dr. Korošec koncem meseca novembra v spremstvu Stjepana Barića, predsednika bratske HPS, celo vrsto izborno uspehlih ljudskih shodov. Slika nam kaže, kako govori dr. Korošec katoliškemu hrvaškemu ljudstvu na Humcu pri Ljubuškem. Navzočih je bilo tudi mnogo muslimanov.

Ivan Knez,
predsednik ljubljanske zbornice za trgovino, obrt in industrijo, ki je dne 2. januarja nenadoma umrl, star 72 let.

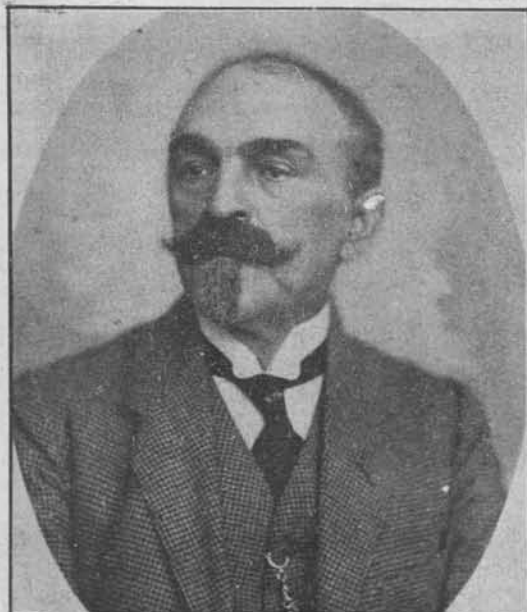

Prizor z zmagoslavne turneje dr. Korošca po Hercegovini.
Kmeti Orli in Orlice pričakujejo v hercegovski vasi dr. Korošca in ga obsipajo s cvetjem.

S tečaja o brezalkoholni uporabi sadja in grozdja.
v Mali Loki (Dolenj.) dne 11. p. m.

Slike k „Slovenskemu biografskemu leksikonu“.

Dr. Belar Albin
(* 1864), naravoslovec.

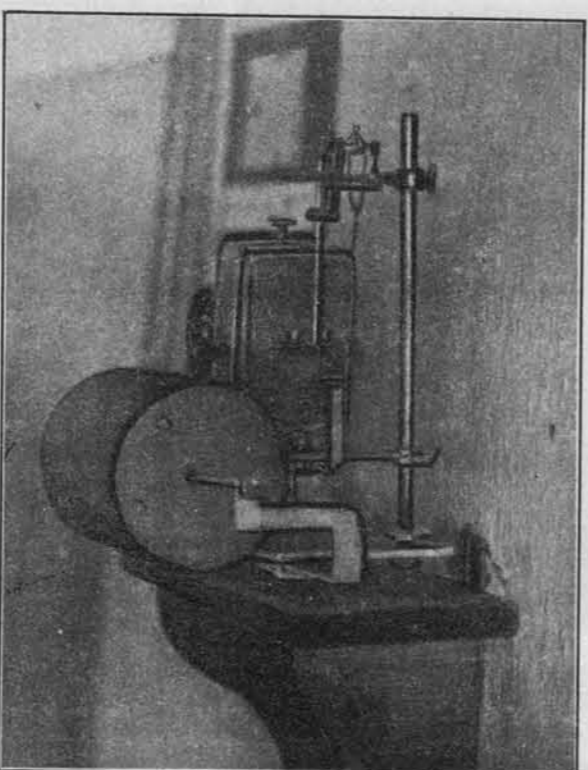
Dr. Breznik Anton
(* 1881), jezikoslovec.

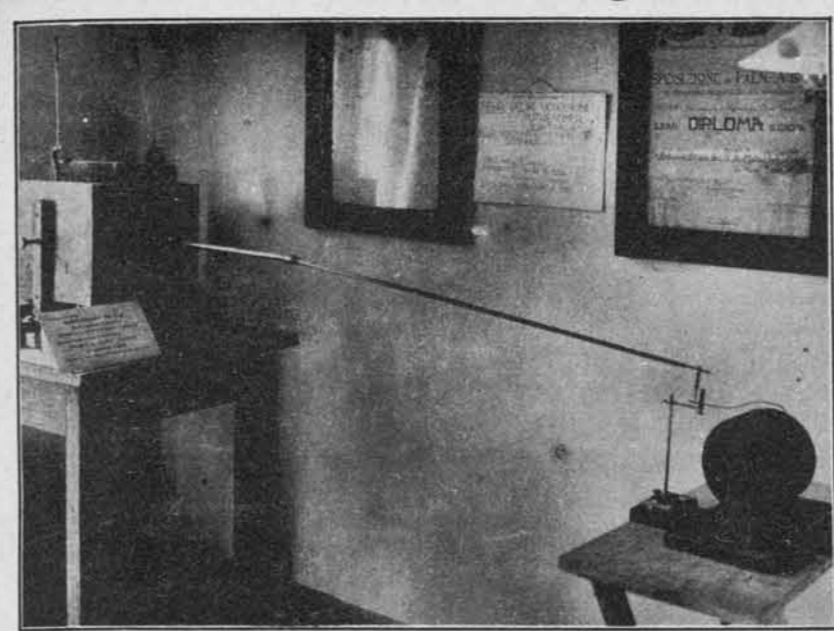
Borštnik-Zvonarjeva Zofija
(* 1868), igralka.

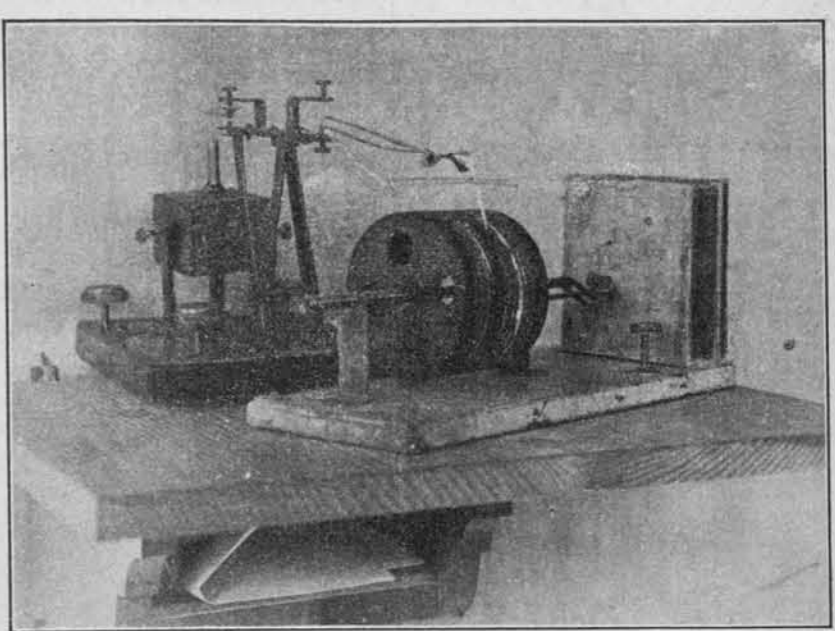
Dr. A. Belarjev potresni observatorij na Vrščeh pri Gorjah pod Triglavom (Observatory »Sir Humphry Davy«), ki je bil zgrajen leta 1902. (600 m nad morjem) in leži nad postajališčem Podhom ob železnici Jesenice-Bohinj. Observatorij je zaradi svojih specialnih aparatov svetovna posebnost in je v čast Sloveniji.

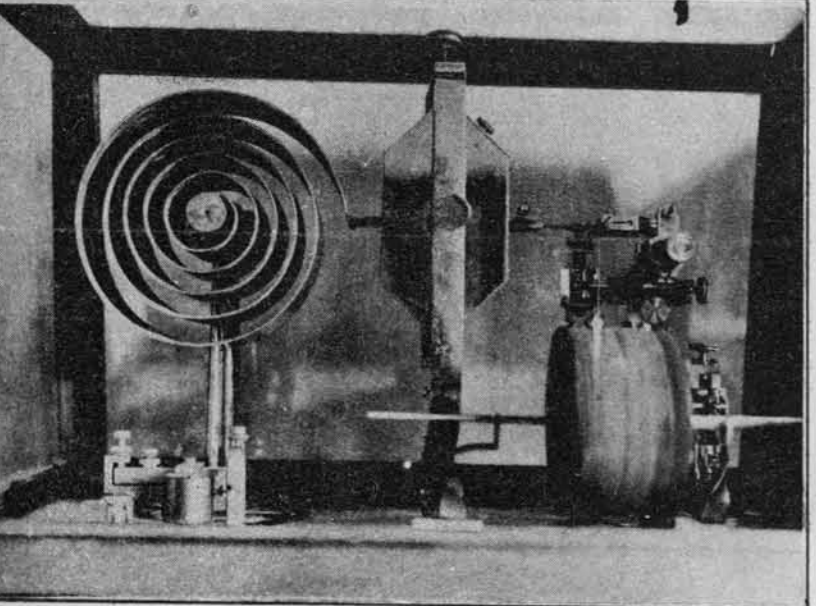
Mali tremormeter, ki povečuje 86 kratno. Ta potresomer je v žepni obliki (velikost 15x12x24 cm) in je najmanjši na svetu (iz leta 1918).

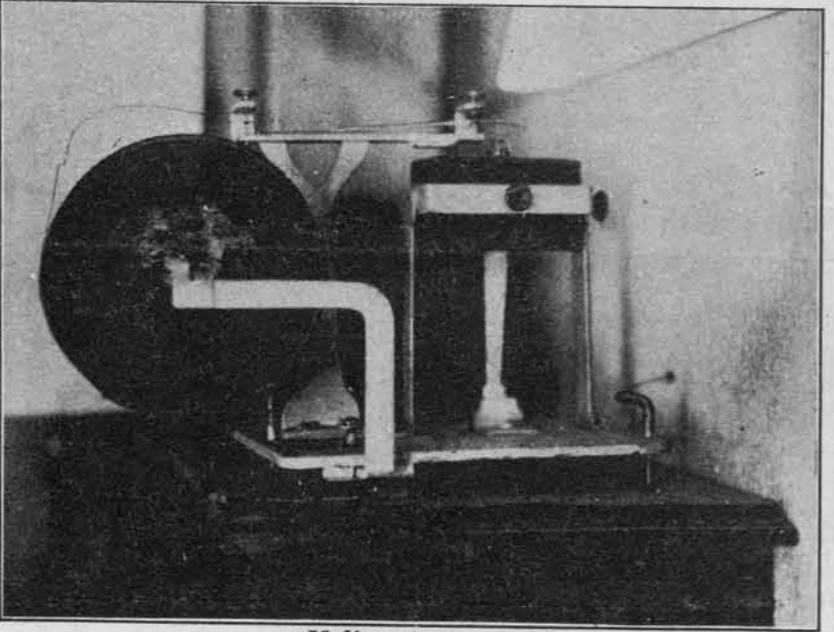
»Zlatorog«, veliki potresomer za daljne potrese, ki zaznamuje vodoravno tresenje in je bil namenjen za opazovanja na Triglavu, je bil odlikovan na razstavi meteoroloških in seizmičnih aparatov leta 1909. v Faenzi z veliko diplomom. Podobna manjša aparata je dr. Belar postavil v Hebu (CSR) in v Beogradu.

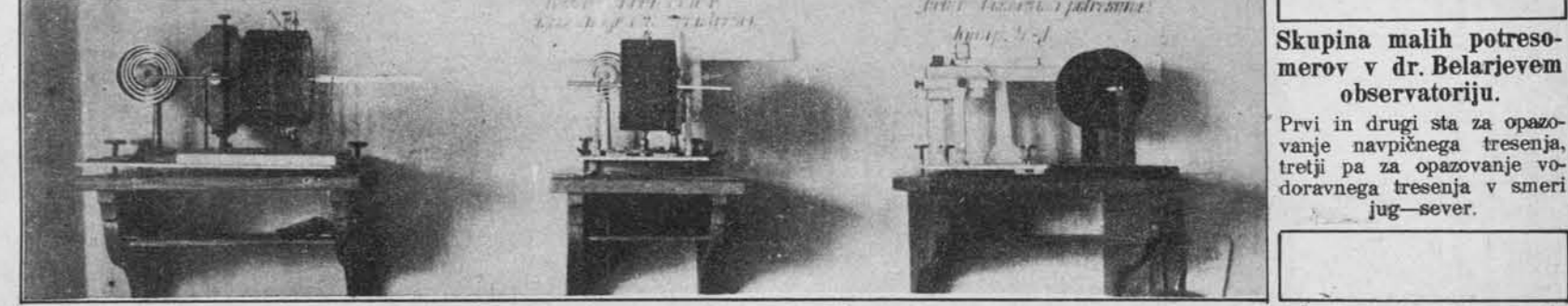
Anemometer (= vetromer) iz leta 1925., urejen po principu vodoravnega potresomera za opazovanje hitrosti in moči vetra. Med neštivilnimi poizkusi ustvariti vetromer, je ta doslej najenostavnejši.

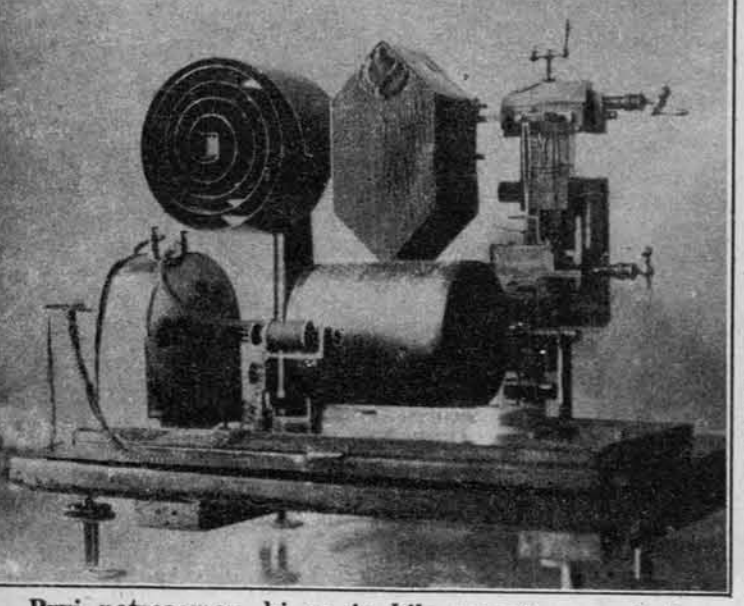
Veliki tremormeter, ki zaznamuje navpično tresenje in povečuje stokratno (iz leta 1912., velikost 40x40x60 cm). Ta in vsi drugi aparati so izum prof. dr. A. Belarja in so izdelani doma.

Mali potresomer, ki zaznamuje vodoravno tresenje in povečuje stokratno (iz leta 1918., velikost 17x27x27 cm).

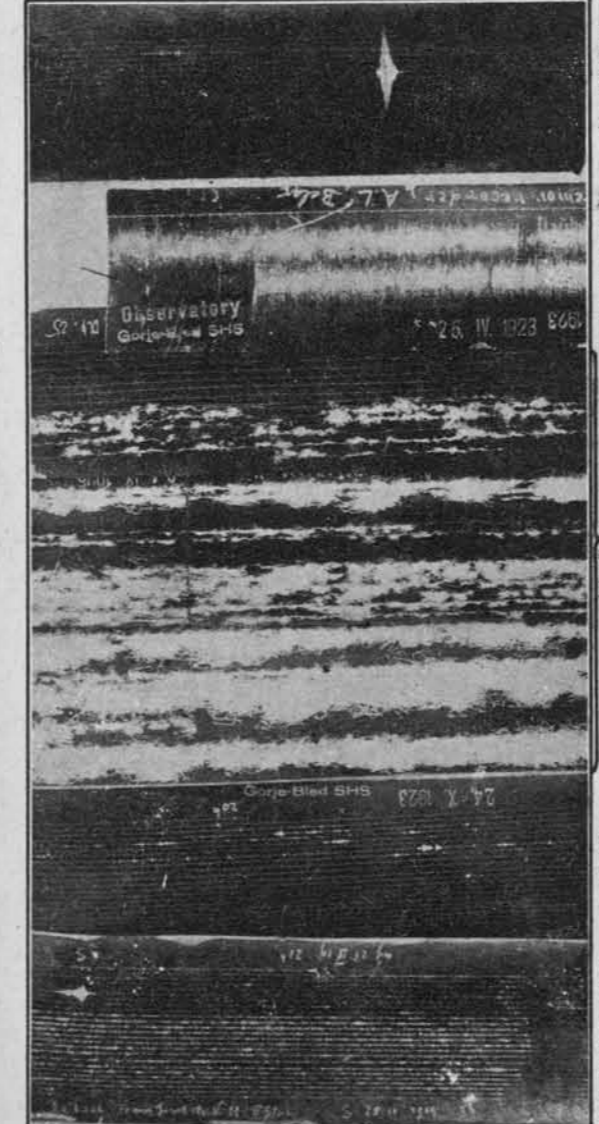
Skupina malih potresomerov v dr. Belarjevem observatoriju. Prvi in drugi sta za opazovanje navpičnega tresenja, tretji pa za opazovanje vodoravnega tresenja v smeri jug-sever.

Prvi potresomer, ki ga je bilo mogoče prenašati in ki je beležil leta 1908. veliki dunajski potres, ko so odrekli vsi tamošnji aparati.

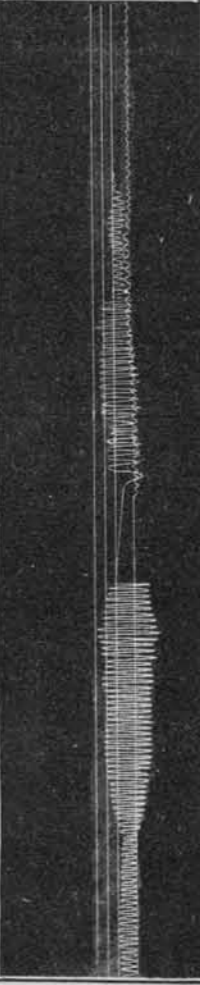

Dr. A. Belar (X) v družbi prof. dr. J. Mihajloviča (XX), ravnatelja beogradskega potresnega observatorija na Tašmajdanu, leta 1921.

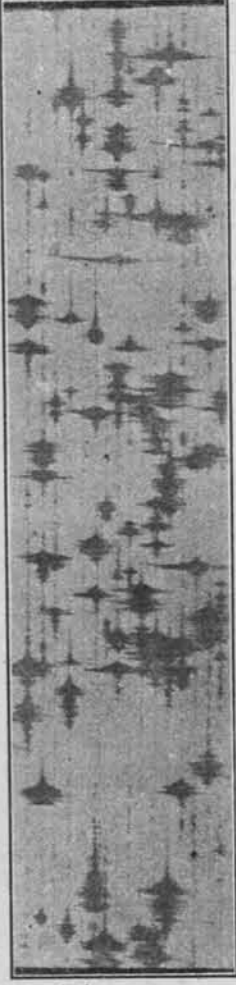

1. Diagram bližnjega potresa na Tirolskem (Mayrhofen-Franzensfeste) dne 12. maja 1924.
2. Diagram stalnega tresenja zemlje tik »Šuma« v Vintgarju (opazovano 25. aprila 1923).
3. Iz diagrama ekvinokcijskega viharja od 23. do 24. septembra 1925, opazovanega na balkonu observatorija.
4. Diagram velikega orkana v Bohinju in blejskem kotu 24. oktobra 1924.
5. Diagram bližnjega potresa v Severni Italiji (25. aprila 1919), opazovanega v Ljubljani na Aleksandrovi cesti; na diagramu je videti tudi ves cestni promet.

Skupina diagramov. (Označba ob desni strani.)

Diagram velikega potresa 13. IX. 1925 v Armeniji in Erzerumu, ki ga je zarisal veliki vodoravni potresomer.

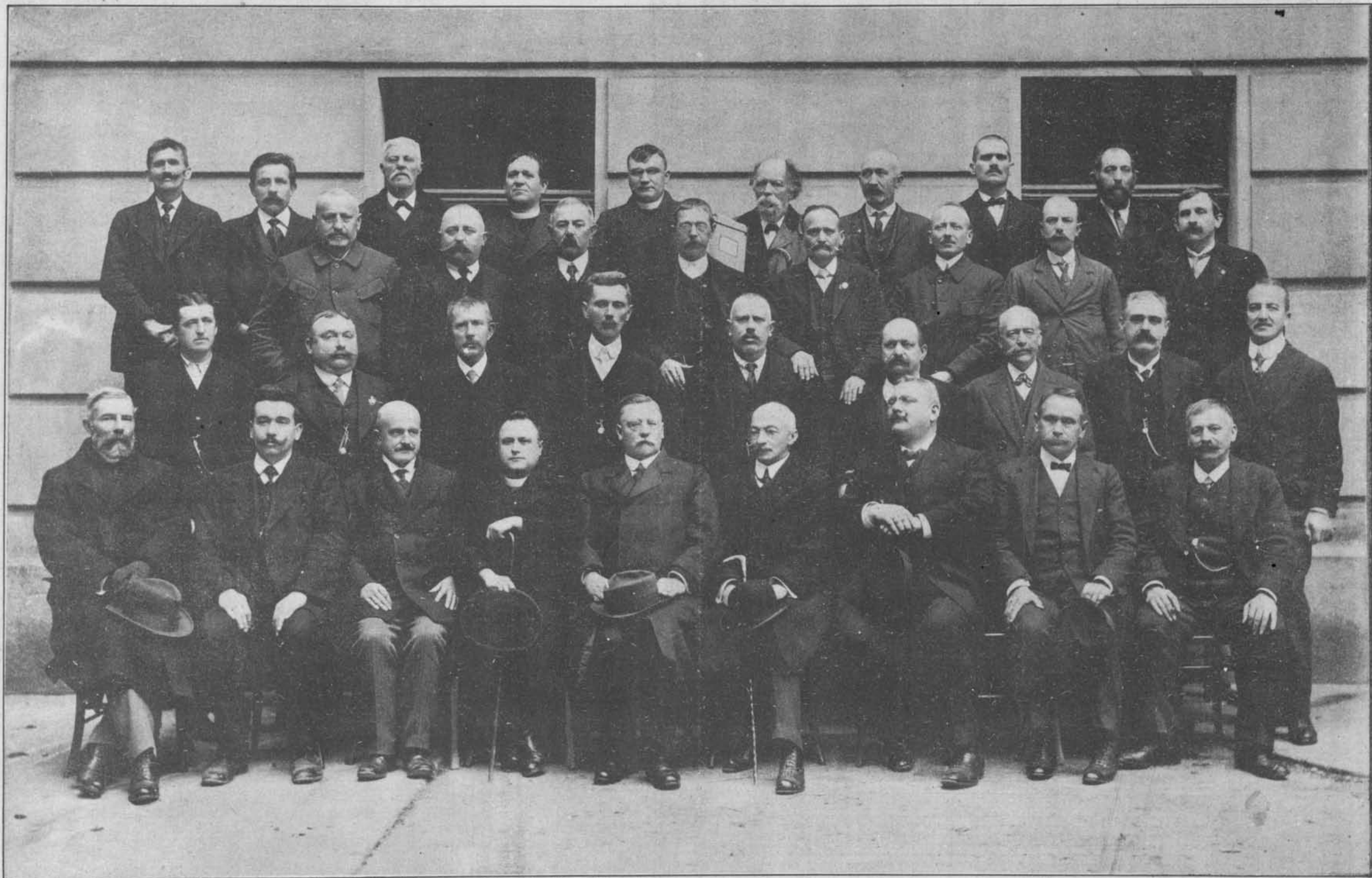

Diagram tresenja zemlje, povzročena od drvečnega vlaka na mehkem terenu, ki ga je zarisal potresomer v Preserjih pri Ljubljani.

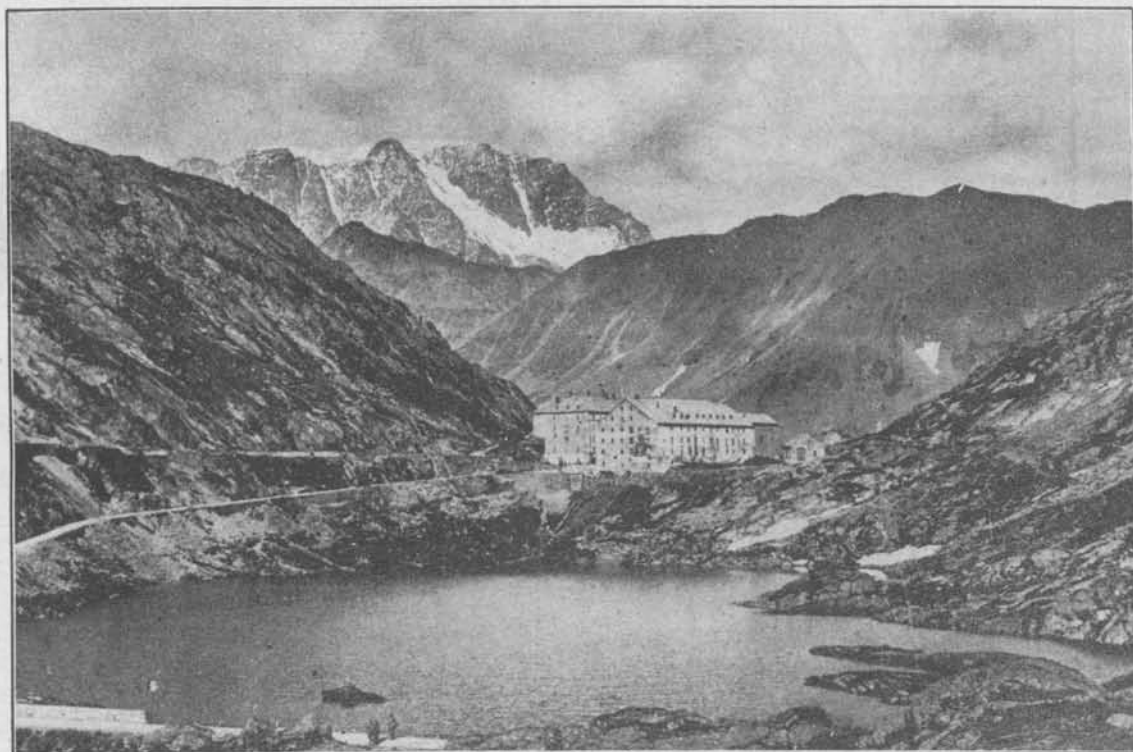
Diagram velike eksplozije municije na ljubljanskem polju dne 11. maja 1917.

Spomini na še tisto mrvico avtonomije, kar smo jo že imeli.

Cestni okrajni načelniki vojvodine Kranjske pred deželnim dvorcem dne 9. novembra 1915.

V prvi vrsti sede od leve na desno: A. Maly (Kranjska gora), O. Bric (Litija), A. Belec (Ljublj. okolica), dr. E. Lampe (dež. odbornik), dr. Ivan Šusteršič (dež. glavar), A. Klinar (dež. stavb. nadsvetnik), J. Zorc (Novo mesto), J. Doltar (Črnomelj), B. Perharc (Vipava). — V drugi vrsti stoje: A. Pelc (Ribnica), A. Mejač (Kamnik), I. Mihevc (Logatec), I. Turk (Lož), J. Marolt (Cerknica), J. Burja (Bled), I. Resnik (Radovljica), F. Didič (Idrija), dr. J. Hočevar (Krško). — V tretji vrsti: I. Čadež (Škofja Loka), J. Hafner (Škofja Loka), A. Srebotnjak (Postojna), J. Prelesnik (Velike Lašče), M. Matjašič (Metlika), Fr. Tršar (Vrhnika), J. Slavec (Logatec), J. Erjavec (Višnja gora). — V zgornji vrsti: L. Hostnik (Litija), A. Cerar (Brdo), F. Huč (Treb-
nje), J. Gnezda (Kostanjevica), L. Bajec (Radeče), J. Rižnar (Radeče), I. Zabret (Kranj), I. Može (Senožeče), J. Benigar (Il. Bistrica). — Velik del jih je na svojih mestih še danes, a kaj, ko jim centralizem ne dovoli nobenih sredstev. Zato tudi naše ceste tako propadajo.

Pogled na samostan sv. Bernarda v Švici (2472 m).

Bernardinec.

Prelaz Veliki sv. Bernard.

Promet preko prelaza poleti.

Pozimi na sledi za onemoglim popotnikom.

Veliki Sv. Bernard leži v švicarskem kantonu Wallis ob italijanski meji. Mimo njega vodi staroslavna cesta iz Italije v Švico, ki je v višjih legah znana po svojih snežnih zametih in lavinah. Slavni samostan istega imena stoji že od leta 962. in je najvišje zimsko bivališče v Alpah (2472 m): V sedanjem samostanu je prostora za 80 popotnikov, menihov (avgustincev) je pa 20–30. V svrhu reševanja v snežnih zametih ponesrečenih popotnikov so imeli некоč slavne pse »bernardince«, med katerimi se je najbolj proslavil »Barry«, ki je sam rešil življenje 70 osebam. Ti psi so pa že izumrli in človekoljubni menihi so jih nadomestili z novofundlandsko pasmo, ki se je tudi obnesla. Samostan obišče letno do 20.000 tujcev in menihi jih pogoste brezplačno; stroške krijejo iz samostanskega imetja. Znamenite so tudi samostanske zbirke (knjižnica), prirodopisna in zgodovinska zbirka. Prelaz je znan tudi po vratolomnem prehodu Napoleonove armade leta 1800. preko njega.

Podobno, le manjše gostišče je tudi na Malem Sv. Bernardu (2177 m), ki leži v bližini Velikega.

Seizmologija.

Seizmologija (seismos, grško: seismos) je ve-
da o potresnih pojavih, s katero se bavijo v prvi
vrsti geofizik, geolog in geograf. Danes je seizmo-
logija samostojna veda, pri kateri razločujemo dve
struji: makroseizmično t. j. študij človeku občutne
zemeljske stresljaje ali potrese in mikrozeizmično
t. j. študij pojavov, katere razvidimo iz zaznamo-
vanj seizmografov. Seizmografi nam služijo v to, da
zaznamujejo vsako tresenje zemlje, najsi bo narav-
nega ali umetnega izvira.

Proučevanje potresov so gojili že v starem
veku; seve, ne da bi slutili pravo bistvo potresa.
V novejšem času so določili geologi tri vrste potre-
sov in jih uvrstili po njihovem izviru: potresi, ki so
posledice vdiranja, tektonični potresi in vulkanični
potresi. Ta razvrstitev je še danes v veljavi. V kra-
jih, ki so bili opetovano prizadeti od potresov, ka-
kor na Japonskem, ki ima največ potresnih poja-
vov na svetu in kjer je potres vsak dan ja pri-
kazan ter v Italiji, kjer se trese vsak drugi
dan, so si kmalu omislili za opazovanje potresov
posebne priprave, to je seizmografe, spoznaje, da
človeška čutila niso merodajna za natančno dolo-
čitev potresnih pojavov. V Jugoslaviji, ki tudi spada
med dežele z mnogimi potresi, se je začela gojiti
ta veda šele po ljubljanskem potresu leta 1895. To
je bil pričetek naše mlade seizmologije in s tem
tudi pričetek moderne seizmologije sploh.

Moderna seizmologija z svojimi avtomatično
zaznamujočimi aparati nam je odkrila vpogled v
popolnoma nov svet. Ugotovili smo presenetljivo
resnico, da naše zemeljske plasti nikdar ne miru-
jejo, kar so trdili že grški filozofi: πανταζει.

Anglež John Milne je bil prvi pionir seizmolo-
gije na Japonskem in pozneje na Angleškem.
Ustvaril je celo mrežo potresnih postaj povsod,
kjer imajo Angleži svoje kolonije. Med Lahji so za-
četniki: de Rossi, Tacchini, Vicentini in drugi, na
Nemškem: Wiechert, Mainka in Sieberg, v naši dr-
žavi Srb Mihajlovič, Hrvat A. Mohorovičič in nje-

»Proletarci vseh dežel, združite se!«

ali kakšna naj bi bila po dr. Žerjavovem in socialističnem mnenju bodoča Delavska zbornica, seveda, če bi delavci naselili Žerjavovi »Neodvisni delavski stranki« in Kristan-Korunovi »Združeni strokovni zvezi«.

gov sin Stjepan in v Sloveniji pisec teh vrstic. Leta
1897. sem ustvaril »potresno opazovalnico« v Ljub-
ljani, kjer sem sčasoma uredil cel arsenal vsako-
vrstnih seizmografov. V rednem obratu je bilo nič
manj kot 17 aparatov, ako bi pa zbral danes vse
razstresene aparate, bi bila to lepa razstava velike-
ga kulturnega dela na domačih tleh.

Izdajal sem deset let mesečnik »Die Erdbeben-
wart« in »Neueste Erdbebennachrichte«, stro-
kovna lista, ki sta se širila po svetu. Bil sem 25 let
poverjenik za potresne pojave v Dalmaciji in izda-
jal potom akademije znanosti na Dunaju vsako leto
znanstveno poročilo. Bil sem prvi, ki je ugotovil
vzroke zemeljskega vznemirjenja. Opremil sem
leta 1910. belgrajsko postajo z občutljivimi aparati
in že leto prej v Hebu. Ta je bila med vojno ukir-
njena in le izredni ljubeznivosti in razumevanju
g. predsednika Masaryka se imam zahvaliti, da
danes zopet deluje.

V observatoriju pod Triglavom sta dve sobi,
opremljeni z seizmografi. V eni sobi je pet ročnih
aparatov (št. 1, 2, 3, 4, 6 za nočno in dnevno služ-
bo; št. 1, 2, 6 so na južni, št. 3, 4 na severni steni
na podstavkih 147 cm od tal), v sosednjem pro-
storu se pa nahajajo veliki vodoravni potresomer
»Zlatorog« za daljne potrese in zemeljsko vznemir-
janje in trije tremometri v večji izpeljavi. Poleg
tega je postavljen na balkonu pomožni instrument,
ki je urejen po principu vodoravnih potresomerjev,
da beleži točno vsak tresljaj zračnega oceana. To je
prav enostavni anemometer ali vetromer. Vsa sku-
pina teh navedenih aparatov pa služi:

1. za določevanje točnega pričetka potresa,
2. za določevanje dolžine trajanja potresov,
3. za zaznamovanje števila potresnih sunkov
in njih jakosti,
4. za določevanje oddaljenosti potresnega ogn-
jišča (epicentra),
5. za določevanje globočine potresnega ognji-
šča (hypocentra).
6. za določevanje smeri, iz katere se je po-

tresni sunek pojavil.

7. za ugotavljanje, če so se pojavili rahli sun-
ki pred glavnim sunkom ali po preteku tega.

Skratka, iz teh zaznamovanj določimo vse, kar
nas zanima pri potresih najbolj. Razen tega nam
nudi seizmograf mnogo vsakovrstnih zapiskov umet-
nih stresljajev.

O uporabi seizmografov v šolah, rudokopih,
kamenolomih, pri železnici in v vojaški službi pri
iskanju podzemeljskih min in artilerijskega ognja
bom v kratkem priobčil obširnejši popis, ki bo
kazal praktičen pomen teh ročnih aparatov v vseh
navedenih panogah. Sestavljam tudi tabele, katere
bodo opazovalca zapiskov (diagramov) mojih ročnih
tremometrov orientirale na prvi pogled o daljavi
in legi pod zemljo aktivnih potresnih ognjišč.

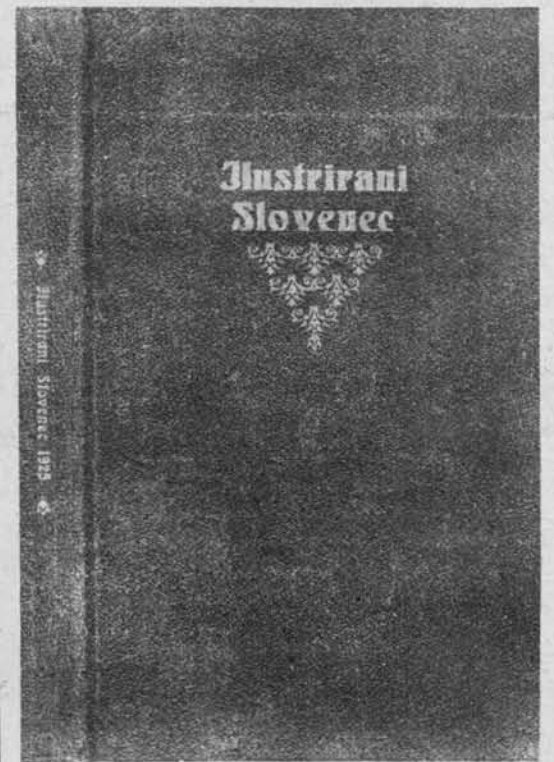
Svoj observatorij (pod Triglavom) sem krstil
z imenom slavnega angleškega učenjaka Davyja,
izumitelja znane varnostne svetiljke, ki je zahajal
pred sto leti v naš planinski raj in bil izredno
navdušen za lepote gornje Savske doline, ki jo je
imenoval najlepšo v vsej Evropi.

Naši aparati so res nekaki drobnogledi ali
točneje rečeno spektroskopi. S temi namreč dolo-
čajo astronomi, iz kakšnih snovi sestojajo svetovja,
ki pošiljajo luč na našo zemljo, seizmografi pa ugo-
tavljujejo zlasti vso notranjost naše zemlje. Iz zazna-
movanj (diagramov) prav občutnih seizmografov
določuje mikrozeizmik natančno okostje našega pla-
neta s tem, da ugotavlja, v kateri oddaljenosti pod
zemljo so bili odbiti žarki potresnih sunkov; vpo-
gled pa ima tudi v osrčje zemlje in nje jedro.

V naši državi delujejo danes potresne opazo-
valnice v Belgradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu,
Mostarju, Travniku in Sinju; upati je pa, da bodo
z njimi opremljena kmalu tudi razna župnišča in
šole tako, da bo mogoče čim najbolj natančno opa-
zovanje tudi najmanjših tresljajev in ugotavljanje
podzemeljske sestave Jugoslavije.

Gorje nad Bledom, dne 24. novembra 1925.

Prof. dr. A. Belar.

Izvirne platnice

za lanski letnik »Ilustrirana Slovenca«, ki jih je
izdelala knjigovoznica KTD v Ljubljani (Jugoslov.
tiskarna) in ki stanejo 25 Din, z vezavo vred pa
35 Din. Kdor je list shranjeval, mu jih priporočamo.

NAROČAJTE "SLOVENCA"